

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**

ВОЛОШЕНЮК ІРИНА ЄВГЕНІВНА

УДК 657.446(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОДАТКОВИХ
РОЗРАХУНКІВ І ПЛАТЕЖІВ**

Спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському державному університеті харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
Бочуля Тетяна Володимирівна,
Харківський державний університет харчування та торгівлі,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
Левицька Світлана Олексіївна,
Національний університет водного господарства та природокористування,
професор кафедри обліку і аудиту;

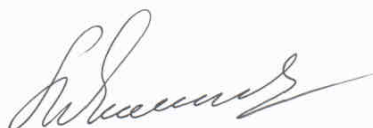
кандидат економічних наук, доцент
Чабанюк Одарка Михайлівна,
Львівський торговельно-економічний університет,
доцент кафедри бухгалтерського обліку

Захист відбудеться «01» грудня 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.088.02 у Харківському державному університеті харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333, ауд. 45.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333.

Автореферат розісланий «31» жовтня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Янчева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підвищення інформативної місткості управлінських даних і сприяння комплексності сценаріїв реалізації облікових завдань супроводжуються розвитком організації бухгалтерського обліку, що – в повній мірі – відноситься й до обліку податкових розрахунків і платежів. Однією з основних цілей економічної та облікової політики будь-якого підприємства є мінімізація витрат, у тому числі пов'язаних зі сплатою податків – як безпосередньо сум податків, так і непрямих витрат (ведення документації, заповнення та подання декларацій тощо).

Унаслідок своєї недосконалості податкова система орієнтує на пошук нових рішень щодо податкових реформ і спонукає до податкового планування з метою зменшення податкового навантаження на мікроекономічному рівні зі встановленням оптимальних розмірів податкових платежів, що сприяє зниженню податкового навантаження та відповідно розвитку підприємств у нестійких економічних умовах. Проведені дослідження показали, що податкова система в Україні відрізняється ускладненим адмініструванням, що обґрунтовується шкалою «Paying Taxes» (107 місце з 189 країн) рейтингу «Doing Business» Світового банку. За даними системного звіту, Рада бізнес-омбудсмена, починаючи з травня 2015 р., отримала 585 скарг від компаній і організацій на роботу державних органів, а також ініціювала розслідування за 342 зверненнями, з яких 43 % надійшло щодо роботи органів Державної фіскальної служби, яким висловлюють довіру лише 17 % громадян.

На теперішній час низка господарських та соціально-правових чинників впливу на функціонування вітчизняних суб'єктів суттєво впливає на удосконалення бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів, організації податкового планування як умов ефективного розвитку підприємств. Така ситуація пояснюється якісними параметрами податкової оптимізації, організація якої здійснюється для підвищення ефективності діяльності та виявлення внутрішніх резервів, що забезпечують сталий розвиток підприємства без залучення інших джерел фінансування через керівний вплив на фінансові результати. Ці заходи мають тактичний характер, націлені на миттєвий результат, що спонукає до постійного їх моніторингу та своєчасного регулювання відповідно до потреб системного запровадження податкової оптимізації.

Облікова інтерпретація отриманого підприємством фінансового результату характеризується суб'єктивною ознакою, яка обумовлює загальний характер розрахунку його суми залежно від моменту облікового відображення подій та явищ, керуючись тим методом оцінки витрат, який закріплено в обліковій політиці суб'єкта господарювання. Таким чином, якщо доходи підприємства є безумовними та повністю обґрунтованими і представляють суму виручки, то витрати – це результат застосування методики бухгалтерського обліку, а отже, професійних компетенцій фахівця, що певним чином нівелює їх достовірний характер.

Формування теоретико-методологічної бази, організаційного та методичного інструментарію бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів для легальної мінімізації податкового навантаження є актуальним науковим завданням, що зумовило вибір теми дисертації, визначення мети та завдань дослідження.

Аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових робіт дозволив зробити висновок про багатогранність досліджень у розрізі організації системи оподаткування, оптимізації податкових розрахунків і зниження податкового навантаження на мікроекономічному рівні. Бухгалтерський аспект податкових розрахунків і платежів, їх організацію, методику та шляхи удосконалення розглядали різні науковці, зокрема, Т.В. Адашкевич, Л.І. Бабій, М.М. Бенько, М.І. Бондар, Т.В. Бочуля, М.Т. Білуха, І.А. Волкова, Е.С. Гейер, А.П. Грінько, А.М. Демянова, В.М. Жук, Т. І. Єфіменко, І.В. Жиглей, І.В. Жураковська, Л.О. Кадуріна, І.Р. Коновалова, Ю.А. Кузьмінський, С.О. Левицька, Н.В. Малигіна, Т.Г. Осадчук, О.В. Рура, Н.А. Рязанова, В.В. Сопко, О.М. Чабанюк та інші вчені. Науковці заклали теоретико-методологічну основу для активізації податкових реформ, пропозицій і рекомендацій щодо теорії та методології бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів. Однак, актуальною залишається потреба в систематизації наукових розробок щодо формування податкової політики як на макро- так і на мікрорівнях, узагальнення результативної практики податкових реформ в Україні; впровадження базових положень і регуляторів щодо бухгалтерського обліку податкових розрахунків; розроблення рекомендацій для удосконалення організації обліку розрахункових платежів з податків на прибуток та додану вартість; впровадження організаційно-методичного базису узгодження фінансової та податкової звітності. За таких умов набуває особливої актуальності необхідність удосконалення теоретико-методичних засад облікового забезпечення податкових розрахунків та звітності, що поєднано із потребою організації на підприємствах податкового планування.

Актуальність і необхідність розроблення пропозицій щодо теоретичної та методичної бази для організації бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів в управлінні фінансово-грошовими потоками та законного регулювання рівня податкового навантаження обумовили вибір теми та напрями дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у відповідності з планом науково-дослідних робіт кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування Харківського державного університету харчування та торгівлі МОН України і є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи «Адаптація вітчизняної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності до міжнародних стандартів» (номер державної реєстрації 0116U008415). У процесі розробки вищевказаної теми, особистий внесок автора полягає у внесенні ряду пропозицій і рекомендацій щодо формування фінансової, податкової та управлінської звітності на підставі систематизації циклів господарських операцій, пов'язаних із провадженням

податкових розрахунків та відображенням їх в системі бухгалтерського обліку, які можуть використовуватись з метою організації внутрішнього контролю під час проведення аудиторських перевірок, фінансового прогнозування, бізнес-планування, фінансового аналізу та статистичного узагальнення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення теоретико-методичних та організаційних засад і практичних положень з організації бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів в умовах оптимізації оподаткування.

Відповідно до поставленої мети сформульовано сукупність основних завдань, спрямованих на її досягнення:

- розкрити концептуальну основу бухгалтерського обліку як інформаційної системи податкових розрахунків з бюджетом;
- поглибити понятійно-категоріальне наповнення податків як економічної та інституціональної категорії;
- здійснити модифікацію кон'юнктурних принципів бухгалтерського обліку для цілей податкових розрахунків;
- розвинути методичні засади організації обліку розрахункових платежів з податків на прибуток та додану вартість;
- поглибити організаційно-методичні аспекти формування та узгодження фінансової та податкової звітності;
- уточнити поняття облікової політики для цілей бухгалтерського обліку та оподаткування;
- систематизувати ключові параметри організації податкового планування на підприємстві;
- визначити вплив облікової та податкової політики на оптимізацію оподаткування економічного суб'єкту.

Об'єктом дослідження є процес організації бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, практичних положень з організації бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів на підприємствах в умовах оптимізації податкового навантаження.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових методів пізнання процесів і явищ, базових в контексті обліку податкових розрахунків і платежів. У дослідженні використано: *гносеологічний метод* – для конкретизації змісту категорій та понять, які є основними акцентами при визначенні суті податків, облікової політики, системи оподаткування й податкового планування; *бібліографічний і бібліометричний аналіз* – для дослідження тенденцій та динаміки формування податкових надходжень зведеного бюджету в Україні; *індукцію, дедуцію* – для розвитку теоретико-методичних засад обліку податкових розрахунків і платежів; *методи теоретичного узагальнення і порівняння* – для дослідження розвитку облікової політики підприємства, визначення перспектив, параметрів і напрямів організації податкового планування; *метод комплексності* – для розроблення алгоритму розрахунку

економічного ефекту на підставі застосування механізму прискореної амортизації активної частини основних засобів на основі вартості грошей; *метод аналогії* – для дослідження суті податків як економічної та інституціональної категорії; *методи формалізації та символічної логіки* – для розроблення пропозицій щодо оцінювання ефективності оптимізації оподаткування в управлінській системі підприємства; *системно-структурний метод* – для конкретизації класифікації принципів бухгалтерського обліку та розробки базових положень щодо здійснення податкових розрахунків; *метод узагальнення* – для підвищення інформативності бухгалтерського обліку з метою оподаткування.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України з питань організації та ведення бухгалтерського обліку й оподаткування; документи довідкового та методичного характеру з обліку, оподаткування та складання фінансової й податкової звітності; наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з теорії, організації, методології обліку і оподаткування; матеріали наукових і науково-практичних конференцій різних рівнів; періодичні видання; статистичні дані; фінансова звітність суб'єктів господарювання України; інформація з Інтернет-мережі, результати власного досвіду щодо організації та провадження податкових розрахунків і платежів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретичних положень та розробці нових науково-практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів із розв'язанням завдань щодо організації податкового планування на підприємствах на основі інструментарію економічної та інституціональної теорії.

Удосконалено:

- систему реєстрів бухгалтерського обліку податку на прибуток, керуючись методичними засадами формування облікової інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток, що уможливило систематизацію інформації та підвищення точності і достовірності відображення податку на прибуток у фінансовій звітності, враховуючи мінливість фінансово-економічних відносин економічних систем;

- систему рахунків бухгалтерського обліку на основі розширення робочого плану рахунків та виділення відповідних аналітичних субрахунків для обліку податкових розрахунків. Це дозволило раціоналізувати розрахунки податкових зобов'язань з податку на додану вартість для забезпечення їх повноти і своєчасності та уникнення сплати штрафних санкцій та пені, пов'язаних з помилками відображення в бухгалтерському обліку операцій, що є об'єктами оподаткування податком на додану вартість;

- методичні засади оцінки економічного ефекту від оптимізації податкових розрахунків і платежів на прикладі використання механізму нарахування зносу за основними засобами, який може бути одержаний підприємством за умови організації податкового планування на підставі відсоткового відношення, запланованої вартості основних засобів, що вводяться в експлуатацію за кожною з груп, запланованих коефіцієнтів рентабельності капіталу та коефіцієнтів прискорення.

Набуло подальшого розвитку:

– змістовне наповнення понятійних категорій, що характеризують систему бухгалтерського обліку та оподаткування через уточнення дефініцій «бухгалтерський» та «податковий» облік, що сприяє обґрунтуванню висновку стосовно некоректності виділення податкового обліку як окремої системи, оскільки організаційні та методологічні аспекти бухгалтерського обліку в повній мірі забезпечують налагоджений механізм формування інформаційно-аналітичного середовища, в якому структуровані етапи обробки, передачі та зберігання інформації, як надійної бази для формування даних в системі оподаткування;

– визначення сутності податків як економічної та інституціональної категорії на підставі систематизації наукових підходів до дефініції «податкова політика» на макро- та мікрорівнях, класифікації та доповненні принципів оподаткування, що дозволяє вивести на новий рівень податкову культуру та впливає на модифікацію податкових відносин;

– система принципів бухгалтерського обліку через її доповнення кон'юнктурними принципами обліку податкових розрахунків (інформативності, керованості, інформаційної відповідальності, обґрунтованості, інтеграції та комплексності, економічності), які характеризують чинники, умови та обставини, що сформувались в системі бухгалтерського обліку та сфері оподаткування, обумовлюють керівний вплив на процеси оподаткування, сприяють підвищенню рівня ефективності податкової культури, мінімізації маніпулювань у податкових розрахунках;

– методика формування фінансової, податкової та управлінської звітності відповідно до систематизованих циклів господарських операцій, пов'язаних із процесом оподаткування, за якими складається карта операцій, здійснюється діяльність та вносяться відповідні коригування до бізнес-процесів, в результаті чого утворюється досить широкий спектр показників різного рівня, які уможливають надання оцінки виду підприємницької діяльності, бізнес-процесам, визначеним угодою або ситуацією;

– обґрунтування прямого взаємозв'язку облікової політики підприємства з податковим плануванням - важливого етапу управління, що може розглядатись як комплексне застосування методичних підходів управлінського та бухгалтерського обліку для цілей оптимізації оподаткування на підприємстві та полягає в тому, що з дозволених законодавством варіантів ведення обліку обирається той, який має переваги перед іншими з точки зору оподаткування, не створює перешкод для розвитку бізнесу, сприяє мобілізації всіх його додаткових внутрішніх інвестиційних ресурсів відповідно до визначених в обліковій політиці підприємства положень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх прикладній спрямованості на удосконалення бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів та формування якісно нового підходу до організації податкового планування на підприємствах. Внесені пропозиції позитивно впливають на організацію та провадження податкових розрахунків, оптимізація яких сприяє

розробленню ефективних механізмів зменшення податкових платежів без порушення порядку виконання податкових зобов'язань перед державою. Викладені в дисертації головні напрями удосконалення організації бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів повною мірою відповідають тенденціям податкових реформ і тому можуть бути використані під час оптимізації оподаткування та систематизації методів податкового планування. Отримані практичні результати дослідження пройшли апробацію та впроваджені в практику діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема:

– ТОВ «Ньютон-Промсервис» (довідка № 56/542 від 08.10.2015 р.) – впроваджено пропозиції щодо розширення методичних засад бухгалтерського обліку в частині принципів і алгоритму розрахунку податкової бази на прикладі амортизаційних відрахувань;

– ПО «МИР» (довідка № 15/341 від 09.12.2015 р.) – застосовано методичний інструментарій оцінки ефективності застосування прискореної амортизації під час формування облікової політики на підприємстві;

– ПАТ «ВТП» «Укренергочермет» (довідка № 15-7896 від 24.03.2016 р.) – використано запропоновані економічні принципи оподаткування та рекомендовану групу критеріїв для оптимізації податкового планування на підприємстві;

– ТОВ «Слобожанка торг» (довідка № 7/329 від 19.05.2016 р.) – застосовано удосконалений процес формування облікової політики на підприємстві з урахуванням її прямого взаємозв'язку з оптимізацією оподаткування; використано рекомендований Робочий план рахунків підприємства-платника податків для обліку розрахункових операцій та платежів до бюджету; впроваджено нові принципи бухгалтерського обліку в системі оподаткування товариства;

– ТОВ «Хаск-Флекс» (довідка № 328/7-56 від 14.09.2016 р.) – апробовано запропоновану систему реєстрів аналітичного обліку податку на прибуток; імплементовано модель взаємозв'язку базових циклів господарських операцій, пов'язаних із провадженням податкових розрахунків;

– ТОВ «Гидротехпроект» (довідка № 39-125 від 29.09.2016 р.) – здійснено розширення робочого плану рахунків із виділенням аналітичних субрахунків для обліку податкових зобов'язань з податку на додану вартість.

Результати дисертаційної роботи використано при організації навчального процесу Харківського державного університету харчування та торгівлі для підготовки методичного забезпечення та викладання дисциплін кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування під час викладання дисциплін «Податковий контроль»; «Звітність підприємств» (акт впровадження від 27.05.2016 р.).

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові висновки, результати, розробки та пропозиції, що викладені в дисертації, отримані автором особисто. Особистий внесок автора за списком опублікованих у співавторстві праць визначено у переліку основних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи викладено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня: Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених «Модернізація та суспільний розвиток економічної системи» (Київ, 12-13 серпня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Вдосконалення результативності політики економічного зростання: теорія, організація та методика» (Київ, 12-13 серпня 2016 р.), Conference Proceedings of the 4th International Scientific Conference: Opole «Modern problems of management: economics, education, health care and pharmacy» (Ополе, 11-14 листопада 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Наукові дослідження в XXI столітті: теорія і практика (SRTP 2016)» (Тернопіль, 21 листопада 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сталого розвитку економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів» (Полтава, 14 квітня 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Становлення нової економіки в сучасних умовах: особливості та напрями» (Київ, 28-29 квітня 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні наукові підходи до вдосконалення політики економічного зростання» (Ужгород, 5-6 травня 2017 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (Одеса, 16-17 травня 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність» (Харків, 18 травня 2017 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 3,42 друк. арк., у тому числі: 4 статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, загальним обсягом 1,28 друк. арк.; 1 стаття – в зарубіжному виданні економічного профілю, загальним обсягом 0,5 друк. арк.; 9 праць апробаційного характеру загальним обсягом 1,64 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота викладена на 206 сторінках машинописного тексту, складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та 8 додатків. Обсяг основного тексту дисертації складає 160 сторінок друкованого тексту. Робота ілюстрована 16 таблицями (обсягом 15 сторінок), 19 рисунками (обсягом 14 сторінок). Список використаних джерел містить 184 найменування на 18 сторінках, з них 173 кирилицею та 9 латиницею, 8 додатків на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено інформаційне забезпечення, наведено основні результати і наукова новизна, дані про апробацію та практичну цінність одержаних результатів.

У розділі 1 «Теоретичі аспекти податкових розрахунків та платежів у системі бухгалтерського обліку» зроблено висновки стосовно розвитку теоретичних аспектів податкових розрахунків та платежів, їх гармонізації з бухгалтерським обліком із розробкою рекомендацій для оптимізації прийняття управлінських рішень в процесі актуалізації податкової системи; презентовано нову концептуальну основу модернізації податкових платежів, що забезпечено розвитком фундаментальних положень теорії оподаткування відповідно до інституціонального підґрунтя модернізації сучасної економіки; поглиблено суть податків із конкретизацією їх видів на основі економічного та інституціонального аспектів формування бюджетної політики країни.

Високий рівень економічного розвитку передбачає посилення керівного впливу держави на економічні й соціальні процеси, що зумовило появу поняття такої форми обліку, як податковий. Визначене вченими існування бухгалтерського та податкового обліку як двох паралельних систем із різними цілями, чинниками, ознаками призводить до суперечностей між їхніми показниками із ускладненням роботи працівників облікових служб і податкових органів. Дослідження змісту понятійних категорій, що характеризують систему бухгалтерського обліку та оподаткування, дозволяють зробити висновок, що виділення податкового обліку як окремої системи є некоректним. Загальною системою має залишатись бухгалтерський облік, оскільки його організаційні та методичні положення забезпечують налагоджений механізм формування інформаційно-аналітичного середовища, в якому логічно структуровано етапи обробки, передачі та зберігання інформації з виходом на забезпечення економічної обізнаності користувачів щодо процесів та діяльності підприємства.

Досліджено та класифіковано наукові підходи до визначення податкової політики на макро- та мікрорівнях із розкриттям її суті відповідно до сфери реалізації в якості фінансового забезпечення функцій держави та платника податків з урахуванням соціально-економічної ситуації.

Зважаючи на ключове місце і роль інституціональної теорії в розвитку сучасної економіки, з'ясовано зміст і статус податків як категорії, що забезпечує податкове партнерство суб'єктів господарювання та держави щодо формування централізованих фінансових ресурсів для збільшення національного багатства країни. Відповідно до інституціонального аспекту податків рекомендовано узагальнену класифікацію принципів оподаткування, що уможливило визначення доцільності податків як економічного явища в розвитку фінансово-господарських відносин та функцій податків, що утворюють взаємозалежну систему із оптимізацією економічного базису та стимулюванням самофінансування при організаційно-структурній перебудові економіці.

Класифікація податків та зборів за формою оподаткування передбачає розподіл податкових платежів на прямі та непрямі, що дозволяє співставити процеси юридичного виконання податкового обов'язку та фактичної сплати податку. Дослідження показали, що у 2016 р. розмір податкових надходжень склав 599,2 млрд. грн., що на 91,6 млрд. грн. (на 18%) більше, порівняно із відповідним показником у 2015 р. У 2016 р. зросли обсяги надходжень майже з

усіх податкових джерел. Доведено, що в Україні наразі одним із основних способів розвитку бюджету є непряме оподаткування. Ефективність непрямих податків у фіскальному аспекті сьогодні полягає в реалізації керівного впливу на формування структури попиту. Підвищення ролі непрямих оподаткування є тенденцією податкової сфери України: якщо у 2015 р. у порівнянні з 2014 р. податкові надходження до Зведеного бюджету України зросли на 38,1 %, то непрямі податки – на 47,2 %, а отже, питома вага непрямих податків у структурі податкових надходжень збільшилась з 53,5 % у 2014 р. до 57,0 % у 2015 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Надходження дохідної частини Державного бюджету України у розрізі основних податків

Види податків	2013			2014			2015			2016		
	млрд. грн.	у % до ВВП	у % до доходів бюджету	млрд. грн.	у % до ВВП	у % до доходів бюджету	млрд. грн.	у % до ВВП	у % до доходів бюджету	млрд. грн.	у % до ВВП	у % до доходів бюджету
Доходи бюджету	442,8	-	-	456,1	-	-	652,0	-	-	715,5	-	-
у т.ч. Податкові надходження	354,0	24,3	79,9	367,5	23,2	80,6	507,6	25,6	77,9	599,2	26,5	83,8
у т.ч. 1. Прямі податки:	175,7	12,1	39,7	170,8	10,8	37,4	218,1	11,0	33,4	259,2	11,5	36,2
- податок на доходи фізичних осіб	72,2	5,0	16,3	75,2	4,7	16,5	100,0	5,1	15,3	116,4	5,1	16,3
- податок на прибуток підприємств	55,0	3,8	12,4	40,2	2,5	8,8	39,1	2,0	6,0	50,0	2,2	7,0
- місцеві податки і збори	7,3	0,5	1,7	8,1	0,5	1,8	27,0	1,4	4,1	27,5	1,2	3,8
- екологічний податок	3,9	0,3	0,9	4,8	0,3	1,1	2,7	0,1	0,4	2,8	0,1	0,4
2. Непрямі податки:	178,3	12,3	40,3	196,7	12,4	43,1	289,5	14,6	44,4	340,0	15,0	47,5
- податок на додану вартість	128,3	8,8	29,0	139,0	8,8	30,5	178,5	9,0	27,4	230,5	10,2	32,2
- акцизний податок	36,7	2,5	8,3	45,1	2,8	9,9	70,8	3,6	10,9	89,8	4,0	12,6
- мито	13,3	0,9	3,0	12,6	0,8	2,8	40,3	2,0	6,2	19,6	0,9	2,7

Зростання непрямих податків відбулось на підставі інфляційного (ПДВ та акциз) та девальваційного процесів (ПДВ, акциз, ввізне мито), а також враховуючи запровадження з 2015 р. тимчасового імпортного збору. Основну долю серед усіх податків займають податки з прибутку та доданої вартості – у 2016 році 8,3 % та 38,5 % відповідно до податкових надходжень, тому в дослідженні розглянуто особливості, удосконалення та організацію бухгалтерського обліку податкових розрахунків та платежів саме в розрізі цих видів податків.

У розділі 2 «Організація обліку та інформаційне забезпечення податкових розрахунків і звітності» розкрито вплив нової парадигми

економіки на розвиток базових положень бухгалтерського обліку; обґрунтовано теоретико-методичні засади організації обліку розрахункових платежів з податків на прибуток та додану вартість; визначено та запропоновано напрями удосконалення бухгалтерського обліку податків на прибуток та додану вартість, методику формування звітності по розрахунках з бюджетом за відповідними податками.

Сучасна теорія бухгалтерського обліку визначає ряд основоположних принципів, у відповідності до яких організовано ведення бухгалтерського обліку на підприємствах.

У роботі автором їх трансформовано у більш вузькому сенсі відповідно до податкових розрахунків та обов'язкових платежів, що відповідає вимогам оптимізації сучасної системи оподаткування.

Доведено, що крім перерахованих принципів, традиційних для системи бухгалтерського обліку, доцільно використовувати кон'юнктурні принципи, які взаємопов'язані з умовами та обставинами, що справляють керівний вплив на процеси оподаткування та обумовлені системним підходом до проблем організації обліку податкових розрахунків та платежів, а саме: інформативності; керованості; інформаційної відповідальності; обґрунтованості; інтеграції та комплексності; економічності (рис. 1).

Системне та послідовне їх застосування сприяє вирішенню завдань удосконалення бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів, підвищенню рівня податкової культури та мінімізації маніпулювань у податкових розрахунках на підприємстві.

Доведено, що механізм справляння податку на прибуток підприємств зазнав суттєвих змін згідно з положеннями Податкового кодексу України, що позначилось на організації та провадженні обліку податкових розрахунків. Разом з тим, організацію податкових розрахунків і платежів необхідно здійснювати як відповідно до нормативного регулювання системи оподаткування, так і безпосередньо керуючись методичними засадами формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток, враховуючи мінливість фінансово-економічних відносин економічних систем. У роботі запропоновано систему рахунків та субрахунків на прикладі інформації, що накопичується на рахунку 641 «Розрахунки за податками» (яка є досить економічно не однорідною) та форми реєстрів бухгалтерського обліку податку на прибуток, що дозволяє систематизувати інформацію, підвищити точність і достовірність відображення податку на прибуток у фінансовій звітності, сприяє отриманню повної інформації про порядок оподаткування податком на прибуток та надає можливість здійснювати моніторинг правильності відображення в обліку відповідних бухгалтерських операцій.

Обґрунтовано, що Податковим кодексом України не встановлений порядок організації роздільного обліку сум ПДВ, сплачуваних економічним суб'єктом (платником податків), які здійснюють операції як ті, що оподатковуються, так і ті, що звільнюються від оподаткування. Виникає необхідність організації ведення окремого обліку, під яким слід розуміти обґрунтований варіант методики, затверджений в обліковій політиці суб'єкта для цілей оподаткування.

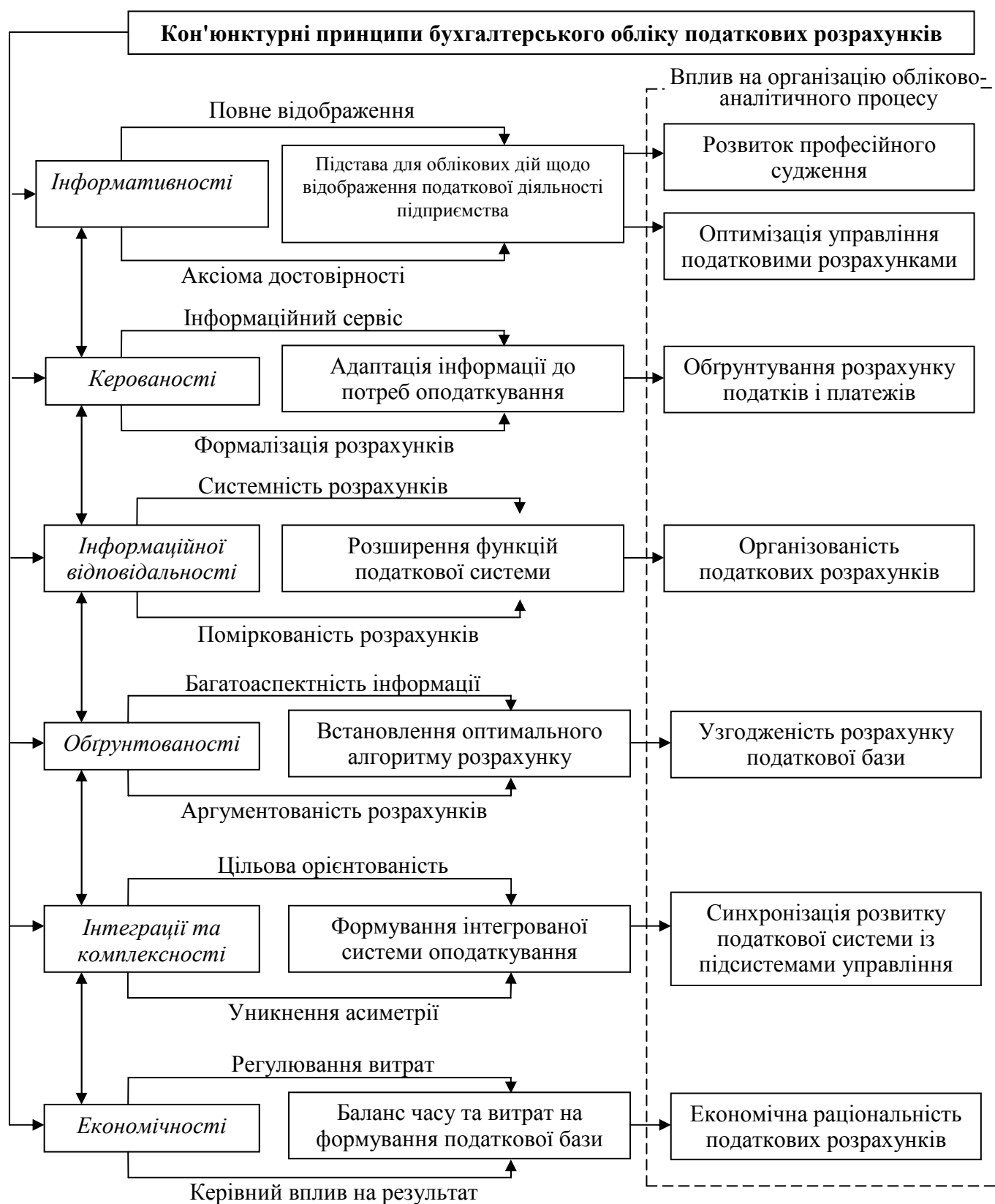

Рис. 1. Рекомендовані принципи організації обліку податкових розрахунків в рамках системи управління

Запропоновано методику роздільного обліку «вхідного» ПДВ при здійсненні одночасно оподатковуваних і неоподатковуваних операцій. Для цього до субрахунку 644 «Податковий кредит» запропоновано введення додаткових субрахунків: субрахунок 644.1 «Податковий кредит до відрахування»; субрахунок 644.2 «Податковий кредит до розподілу» (рис. 2).

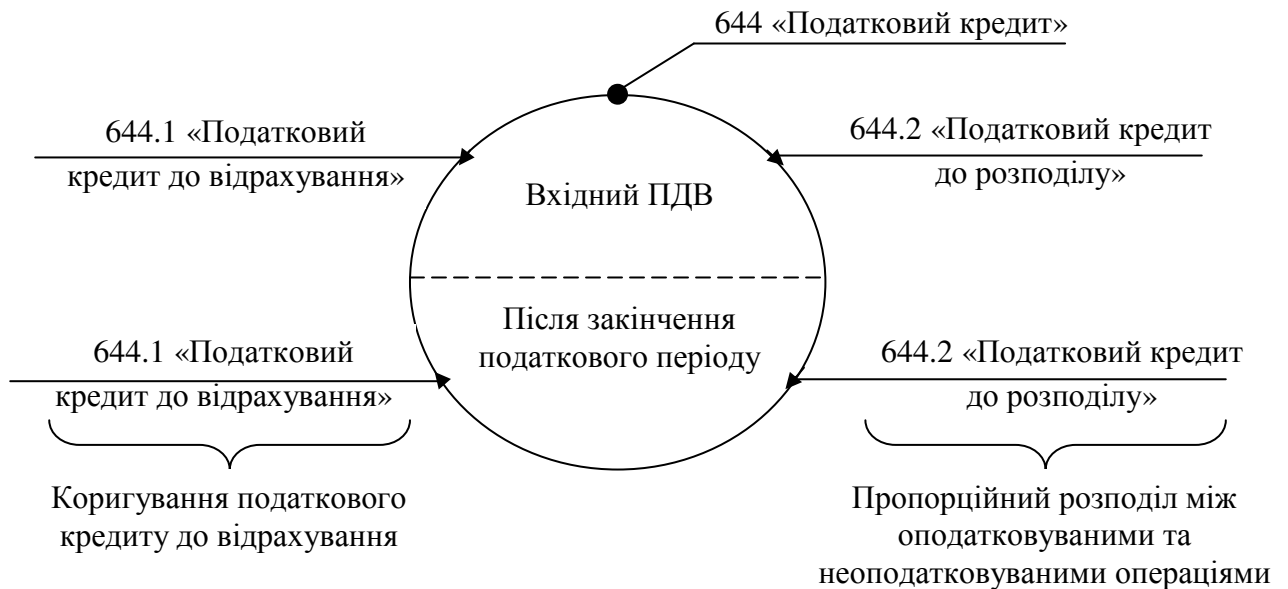

Рис. 2. Схема використання методу роздільного обліку податку на додану вартість на субрахунках до рахунків бухгалтерського обліку

Для відображення суми податку на додану вартість (включеного до складу доходу, отриманого від основної діяльності – реалізації готової продукції, товарів та інших цінностей, робіт і послуг) доцільно використовувати щомісячні обороти за відповідними субрахунками, визначеними в робочому Плані рахунків з використанням гнучкої системи аналітичного обліку на основі широкого варіювання рівнів деталізації інформації. Це дозволяє раціоналізувати податкові зобов'язання з податку на додану вартість для забезпечення повних і своєчасних розрахунків з бюджетом, уникнення сплати штрафних санкцій та пені, пов'язаних з помилками в бухгалтерському обліку.

Обґрунтовано, що підприємницька діяльність економічних суб'єктів у сучасних умовах має все більшу залежність від економічної інформації, джерелами якої є фінансова, управлінська та податкова звітність. На її формування впливають систематизовані автором цикли господарських операцій, пов'язані з процесом оподаткування, відповідно до яких складається карта операцій, за якою здійснюється діяльність та вносяться відповідні коригування до бізнес-процесів. Запропоновано модель взаємозв'язку базових циклів господарських операцій, пов'язаних із провадженням податкових розрахунків з відображенням в системі бухгалтерського обліку за результатами діяльності підприємства. Розкриваючи інформацію про нарахування та сплату податків подібним чином, можна не тільки узгодити фінансову і податкову звітність, але й ув'язати її зі статистикою, забезпечивши таким чином корисність звітної інформації для користувачів (аудиторів, власників тощо).

У розділі 3 «Податкове планування як одна з умов ефективного розвитку вітчизняних підприємств» досліджено методичні засади формування в бухгалтерському обліку облікової політики для цілей оподаткування як ідеології економіки підприємства; розкрито методичні

питання щодо організації податкового планування на підприємствах; визначено критерії, які становлять суть та ознаки податкового планування; досліджено взаємозв'язок облікової політики та податкового планування; досліджено ефективність управління підприємством з точки зору оптимізації оподаткування на прикладі формування амортизаційної політики.

Доведено, що сучасне податкове законодавство забезпечує суб'єкту господарювання варіативні підходи до формування податкової бази за різними видами податків із наданням альтернативи вибору податкового режиму. Отже, кожен етап формування облікової політики підпорядковується не лише обраним методам, принципам і процедурам, а й визначається результатами господарської діяльності підприємства. Облікову політику з метою оподаткування характеризує комплекс заходів і чинників, встановлених для гармонізації відносин суб'єктів оподаткування та забезпечення легальної й обґрунтованої мінімізації податкових платежів. Обґрунтовано новий концептуальний підхід до формування облікової політики на основі вирішення питань оптимізації податкових розрахунків.

Умотивовано, що розвиток підприємства передбачає формування його ефективної економічної політики, яка впливає на мінімізацію витрат не лише на ведення діяльності, а й на виконання податкових зобов'язань, що реалізується шляхом податкового планування. Доведено, що податкове планування неможливо організувати без інформаційного забезпечення, що формується в обліковій системі та складається з показників, за якими оцінюється реальний стан підприємства, визначається величина його прибутку, яка й підлягає оподаткуванню. За допомогою раціонального податкового планування підприємство може отримати додаткові джерела фінансування поточних та довгострокових програм розвитку. Для розуміння характеру податкового планування в системі управління та його організаційного забезпечення запропоновано групу критеріїв, які уможливають виділення додаткових переваг при виконанні податкових зобов'язань, досягаючи рівноваги при прийнятті рішень в частині оптимізації оподаткування та мобілізації організаційно-методичного потенціалу для підвищення аргументованості та ефективності системи оподаткування.

Обґрунтовано прямий взаємозв'язок облікової політики підприємства з податковим плануванням, що може розглядатись як методологія ведення управлінського та бухгалтерського обліку для цілей оптимізації оподаткування результатів господарської діяльності. Значення податкового аспекту побудови облікової політики підприємства полягає в тому, що з дозволених законодавством варіантів ведення обліку операцій, що формують об'єкти оподаткування, обирається такий, що дозволяє реалізувати принципи оптимізації обов'язкових платежів до бюджету (рис. 3).

Запропоновано визначення податкового планування, як планомірне і обґрунтоване з обліково-економічної та юридичної точок зору зниження абсолютної величини виплат податкового характеру, зменшення податкового навантаження на підприємство, що сприяє розвитку бізнесу, мобілізації всіх його додаткових внутрішніх інвестиційних ресурсів.

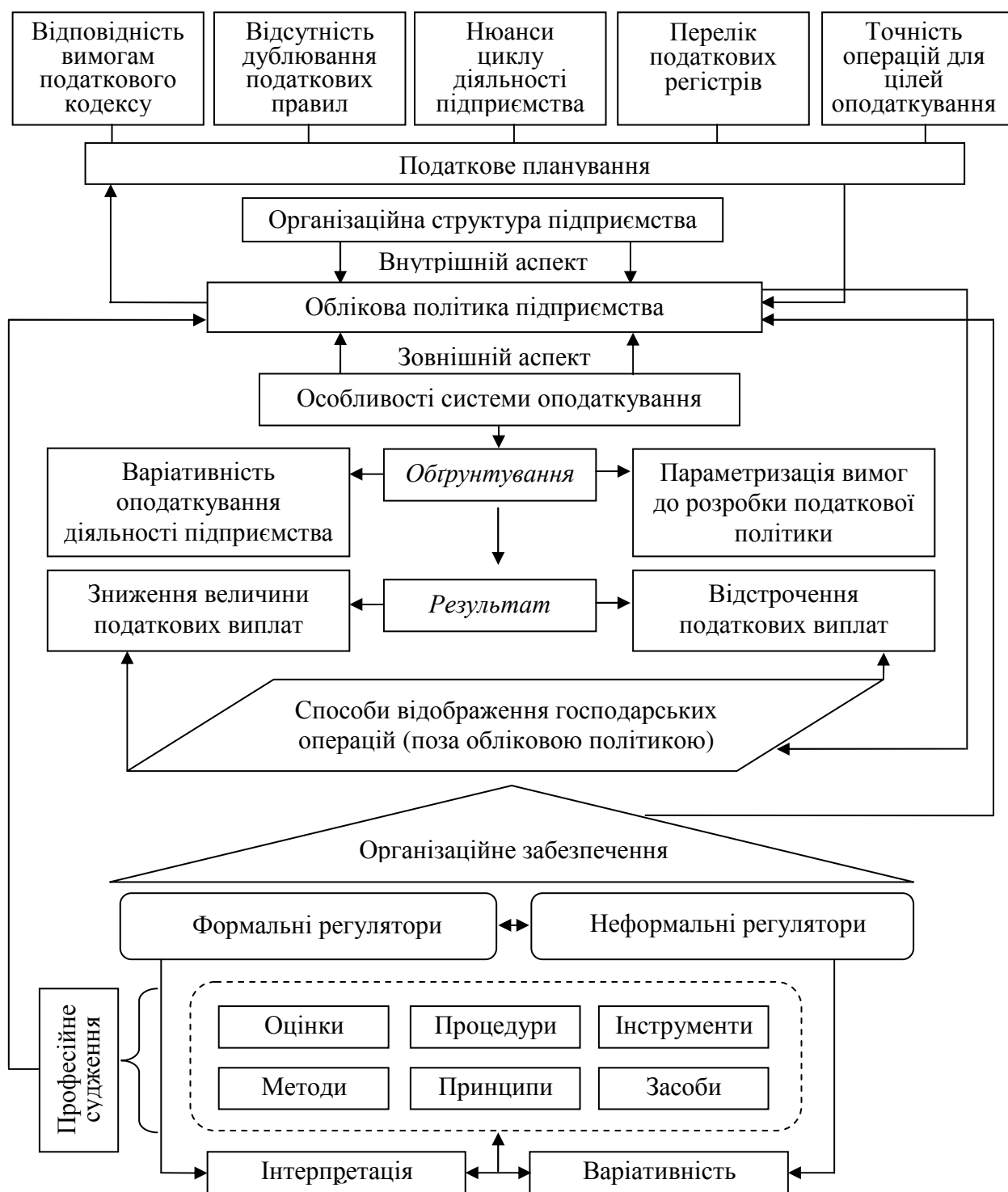

Рис. 3. Модель взаємозв'язку облікової політики та податкового планування

Доведено, що для підприємств, які мають значну питому вагу основних засобів у загальній вартості майна, застосування прискореної амортизації є серйозним важелем податкового планування.

Запропонований алгоритм розрахунку економічного ефекту від застосування механізму прискореної амортизації активної частини основних засобів на основі вартості грошей під час формування облікової та податкової політики на підприємстві сприяє вибору необхідних важелів податкового планування.

Алгоритм розрахунку економічного ефекту від застосування прискореної амортизації використано у діяльності ПО «МИР». На підставі відсоткового відношення, запланованої вартості основних засобів в розрізі їх класифікації, планованих коефіцієнтів рентабельності капіталу та коефіцієнтів прискорення розкрито можливість розрахунку потенційного економічного ефекту, який може бути одержаний підприємством за умови зміни облікової політики в питаннях альтернативного вибору методів нарахування зносу таких основних засобів.

Реалізація запропонованих у дисертації розробок сприяє гармонізації бухгалтерського обліку із системою оподаткування, підвищенню інформативності облікових даних для потреб системи управління, відтак, є економічно доцільною та забезпечує своєчасне і повне перерахування коштів до бюджету.

Висновки

У дисертації здійснено теоретичні узагальнення та вирішені науково-практичні завдання з удосконалення організаційних і методичних засад бухгалтерського обліку, як інформаційної системи податкових розрахунків і платежів з бюджетом. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано висновки, викладено найбільш вагомні результати, що характеризують наукову новизну й особистий внесок автора та полягають у наступному:

1. Архітектоніка облікового процесу з позиції податкових розрахунків і платежів дозволяє зробити висновок про приведення його економічного змісту у відповідність до комплексного підходу в системі фінансового планування. Доведено, що ефективність обліку податкових розрахунків визначається його інформаційним забезпеченням та відповідно передбачає розроблення заходів щодо узгодження системи оподаткування із організаційно-методологічними аспектами бухгалтерського обліку, інформаційна база якого складає основу для визначення податкової бази та здійснення розрахунків з бюджетом. Обґрунтовано некоректність виділення «податкового обліку» як окремої системи, доведено концептуальну основу бухгалтерського обліку як інформаційної системи податкових розрахунків з бюджетом, що ґрунтується на основних методологічних ідеях, які відповідають реаліям сучасної економіки, інтенсивності податкових реформ при становленні нового порядку оподаткування.

2. Визначено місце і роль податків і податкової політики в системі оподаткування підприємств України в умовах посилення конкуренції, динаміки податкових реформ і реструктуризації фінансово-економічних відносин. Поглиблене опрацювання змістовного наповнення суті податків дозволило обґрунтувати триєдність економічної, господарської та політичної їх характеристик для покриття державних видатків і суспільних потреб. Розглядаючи податки як інституціональну категорію, класифіковано та проаналізовано їх принципи та функції в контексті вагомості податків у соціально-економічному розвитку країни. Акцентовано увагу на специфіці податків як ефективного інструменту для забезпечення економічного розвитку,

суспільного порядку та соціальної культури з нівелюванням його визначення як примусового стягнення та додаткового важеля для платників. Визначено, що основну долю серед усіх податків займають податки з прибутку та доданої вартості, тому в роботі розглянуто особливості, напрями удосконалення та організація бухгалтерського обліку податкових розрахунків та платежів саме в розрізі цих видів податків.

3. Організація бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів підпорядкована теоретичним засадам стандартів, положень, постулатів, які визначають загальні та індивідуальні характеристики системи оподаткування, дотримання яких є необхідною умовою при розрахунку податкової бази та виконанні податкових зобов'язань. Здійснено модифікацію кон'юнктурних принципів бухгалтерського обліку для цілей податкових розрахунків і платежів, які відображають чинники, умови та обставини, притаманні системі бухгалтерського обліку та сфері оподаткування. Кон'юнктурні принципи бухгалтерського обліку податкових розрахунків є специфічними для системи обліку та оподаткування, сприяють підвищенню рівня ефективності податкової культури, мінімізації маніпулювань у податкових розрахунках.

4. Як фактори створення умов розвитку ефективної організації обліку розрахункових платежів з податків на прибуток та додану вартість, розвинуто методичні засади їх бухгалтерського обліку з метою оптимізації інформаційної бази та підтримки роботи облікового апарату. Запропоновано систему відповідних рахунків та субрахунків, реєстрів бухгалтерського обліку, що дозволило систематизувати інформацію та підвищити точність і достовірність відображення податків на прибуток та додану вартість у фінансовій та податковій звітності. Це уможливило підвищення аргументованості розрахунку податкових зобов'язань щодо визначених податків, сприяє забезпеченню вчасного та повного справляння розрахунків з бюджетом із уникненням викривлень, пов'язаних із помилками та прорахунками.

5. Для розвитку поточного групування та підсумкового узагальнення інформації про податкові розрахунки за податками на прибуток і додану вартість поглиблено організаційно-методичні аспекти формування та узгодження фінансової та податкової звітності. Для підвищення інформативності облікових даних запропоновано схему взаємозв'язку базових циклів господарських операцій, пов'язаних із провадженням податкових розрахунків з відображенням в системі бухгалтерського обліку за результатами діяльності підприємства та форми узагальнення аналітичних облікових даних, які можуть використовуватись з метою організації внутрішнього контролю, під час проведення аудиторських перевірок, фінансового прогнозування, бізнес-планування, фінансового аналізу та статистичного узагальнення.

6. За умови оптимізації податкових розрахунків облікові процедури потребують реформування, що спрямовано на удосконалення організаційно-методологічних інструментів, які сприяють ефективності визначення методів формування показників для визначення податкової бази. З цією метою уточнено поняття облікової політики для цілей бухгалтерського обліку та

оподаткування на підставі запропонованої ієрархічної структури узгодження облікової та податкової політики щодо можливостей підприємства легально впливати на розрахунок податкової бази відповідно до вибору методів, принципів і процедур бухгалтерського обліку. Таким чином, сформульовано порядок урахування елементів облікової політики при визначенні податкової бази та формуванні податків, що забезпечує належну інформативність для правильного, точного та неупередженого визначення розміру податкових зобов'язань.

7. Економічна політика підприємства формується для його розвитку, чим передбачено мінімізацію витрат не лише на ведення діяльності, а й на виконання податкових зобов'язань, що реалізується шляхом податкового планування. В роботі систематизовано ключові параметри організації податкового планування на підприємстві, зроблено висновок про необхідність його інтеграції з системою керівного впливу та моніторингу податкової відповідальності, що регулюється вимогами, обмеженнями, процедурами та умовами формальних інститутів. Рекомендовані модель та критерії податкового планування характеризують порядок поступового та обґрунтованого з економічної та юридичної точок зору зниження як абсолютної величини виплат податкового характеру, так і зменшення податкового навантаження на підприємство.

8. Розвиток системи оподаткування практично неможливий без правильної організації управління підприємством в питаннях оптимізації податкових розрахунків і платежів. Тому визначено вплив облікової та податкової політики на оптимізацію оподаткування економічного суб'єкта на прикладі використання механізму прискореної амортизації активної частини основних засобів на основі вартості грошей. Запропоновано алгоритм розрахунку економічного ефекту, який сприяє вибору необхідних важелів податкового планування.

СПИСОК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз:

1. Грінько А. П., Бочуля Т. В., Волошенюк І. Є. Дослідження організації податкового планування як однієї з умов ефективного розвитку вітчизняних підприємств. *Технологический аудит и резервы производства*. 2016. № 6/4 (32). С. 15–20. (Серія «Економіка и управление предприятием»). (Особистий внесок – обґрунтувала взаємозв'язок податкового планування з обліковою політикою підприємства; визначила елементи облікової політики, які впливають, або потенційно можуть впливати на податкові зобов'язання) (включено до Index Copernicus, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Directory of Open Access Journals (DOAJ)) (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автору належить 0,13 друк. арк.).

2. Грінько А. П., Бочуля Т. В., Волошенюк І. Є. Концептуальні напрями формування податкової політики в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1.

С. 205–211. (Особистий внесок – виділено вузькоспрямований, функціонально-цільовий, стратегічно орієнтований підходи, за якими різняться суть податкової політики, та запроваджено механізми регулювання системи оподаткування) (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), Scientific Indexing Services) (заг. обсяг 0,44 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.).

3. Волошенюк І. Є. Розвиток принципів бухгалтерського обліку податкових розрахунків. *Управління розвитком*. 2016. № 4 (186). С. 90–97. (включено до СОЦИОНЕТ, RePEc, Google Scholar) (заг. обсяг 0,44 друк. арк.).

4. Волошенюк І. Є. Удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з податку на прибуток [Електронний ресурс] // *Ефективна економіка*. 2017. № 7. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5701>. (дата звернення: 08.08.2017). Назва з екрану. (включено до Index Copernicus, Google Scholar).

Статті в зарубіжних виданнях економічного профілю:

5. Grinko A., Voloshenyuk I. The study of effectiveness of the management of enterprise in the aspect of optimization of taxation on example of amortization policy. *EUREKA: Social and Humanities*. 2016. № 5. P. 3–10. (Особистий внесок – розроблено алгоритм розрахунку економічного ефекту на підставі застосування механізму прискореної амортизації активної частини основних засобів на основі вартості грошей) (включено до Index Copernicus, РИНЦ, ResearchBib, Eurasian Scientific Journal Index, IndianScience.in, Scientific Indexing Services (SIS), International Institute of Organized Research (I2OR), Google Scholar, WorldCat) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автору належить 0,25 друк. арк.).

Праці апробаційного характеру:

6. Волошенюк І. Є. Особливості розвитку податкової системи: стратегічний аспект. *Модернізація та суспільний розвиток економічної системи*: тези наук. робіт Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., асп. та молодих учених, м. Київ, 12–13 серп. 2016 р. К.: Аналіт. центр «Нова економіка», 2016. С. 76–78. (заг. обсяг 0,13 друк. арк.).

7. Волошенюк І. Є. Інтегрований аспект облікової, балансової політики та податкового планування. *Вдосконалення результативності політики економічного зростання: теорія, організація та методика*: тези наук. робіт Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., асп. та молодих учених: у 2-х ч., м. Київ, 11–12 листоп. 2016 р. К.: Аналіт. центр «Нова економіка», 2016. Ч. 2. С. 12–14. (заг. обсяг 0,19 друк. арк.).

8. Волошенюк І. Є. Податкова система України як невід’ємний елемент економіки: недоліки та перспективи розвитку. *Modern problems of management: economics, education, health care and pharmacy*: Conference Proceedings of the 4th International Scientific Conference, Opole, 11–14 November 2016. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. PP. 97–99. (заг. обсяг 0,19 друк. арк.).

9. Волошенюк І. Є. Податкове планування як процес керівного впливу та інструмент оптимізації податкових платежів. *Наукові дослідження*

в XXI столітті: теорія і практика (SRTP 2016): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 21 листоп. 2016 р. Тернопіль: ГО «МО «Центр аналізу і розвитку освіти і науки», 2016. С. 17–18. (заг. обсяг 0,13 друк. арк.).

10. Волошенюк І. Є. Удосконалення бухгалтерського обліку відстрочених податкових активів та зобов'язань при розрахунку податку на прибуток. *Проблеми сталого розвитку економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 14 квіт. 2017 р. Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 55–57. (заг. обсяг 0,19 друк. арк.).

11. Волошенюк І. Є. Облікова політика для цілей оподаткування та податкового планування. *Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі: у 2-х ч., м. Харків, 18 трав. 2017 р. Х.: ХДУХТ, 2017. Ч. 2. С. 15–16. (заг. обсяг 0,13 друк. арк.).

12. Волошенюк І. Є. Особливості формування податкової системи в Україні. *Становлення нової економіки в сучасних умовах: особливості та напрями*: тези наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., асп. та молодих учених, м. Київ, 28–29 квіт. 2017 р. К.: Аналіт. центр «Нова економіка», 2017. С. 68–71. (заг. обсяг 0,25 друк. арк.).

13. Волошенюк І. Є. Світова практика ініціативи з оптимізації оподаткування. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 16–17 трав. 2017 р. Одеса: Бондаренко М. О., 2017. С. 15–16. (заг. обсяг 0,13 друк. арк.).

14. Волошенюк І. Є. Обліковий інструментарій оптимізації оподаткування. *Сучасні наукові підходи до вдосконалення політики економічного зростання*: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 5–6 трав. 2017 р. Ужгород: Ужгород. нац. ун-т, 2017. С. 111–115. (заг. обсяг 0,3 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Волошенюк І.Є. Організація бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, Харків, 2017.

Дисертацію присвячено вирішенню актуальних науково-практичних завдань з удосконалення організаційних і методичних засад бухгалтерського обліку, як інформаційної системи податкових розрахунків і платежів з бюджетом, в умовах оптимізації системи оподаткування та її гармонізації із системою бухгалтерського обліку. Поглиблено змістовне наповнення понятійних категорій, що характеризують систему бухгалтерського обліку та оподаткування через вивчення дефініцій «бухгалтерський» та «податковий» облік. Запропоновано класифікацію кон'юнктурних принципів бухгалтерського обліку податкових розрахунків, які характеризують чинники, умови та

обставини, що сформувались в системі бухгалтерського обліку та сфері оподаткування. Удосконалено систему рахунків бухгалтерського обліку з розширенням робочого плану рахунків та виділенням відповідних аналітичних рахунків. Розроблено систему реєстрів бухгалтерського обліку податку на прибуток, керуючись методичними засадами формування облікової інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток. Запропоновано методику формування фінансової, податкової та управлінської звітності відповідно до систематизованих циклів господарських операцій, пов'язаних із процесом оподаткування. Модифіковано змістовне наповнення визначення податкового планування, що полягає в планомірному й обґрунтованому з економічної та юридичної точок зору зниженні як абсолютної величини виплат податкового характеру, так і зменшенні податкового навантаження на підприємство. Обґрунтовано актуалізацію понятійної категорії «податкова політика» на підставі класифікації наукових підходів до її визначення на макро- та мікрорівнях із розкриттям її сутності відповідно до сфери реалізації в якості фінансового забезпечення. Охарактеризовано прямий взаємозв'язок облікової політики підприємства з податковим плануванням як методологію ведення управлінського та бухгалтерського (зведеного) обліку для цілей оптимізації оподаткування. Запропоновано методику оцінки економічного ефекту на прикладі використання механізму нарахування зносу за основними засобами під час податкового планування.

Ключові слова: бухгалтерський облік, система оподаткування, податкові розрахунки, облікова політика, принципи, податкова політика, звітність.

ANNOTATION

Voloshenyuk I.E. Organization of accounting of tax settlements and payments. – On the manuscript rights.

The dissertation for competition of a scientific degree of Candidate of Economic Sciences by speciality 08.00.09 – Accounting, analysis and audit (by the types of economic activity). – Kharkiv State University of Food Technology and Trade of the Ministry of education and science of Ukraine, Kharkiv, 2017.

The dissertation is devoted to the solution of actual scientific and practical tasks for improvement organizational and methodical basis of accounting as information system of tax settlements and payments with budget in conditions of optimizing taxation system and its harmonization with the accounting system.

Theoretical analysis of content of conceptual categories that characterizing accounting and taxation system was carried out. It is noted that modern definitions of Ukrainian scientists that characterizing concept of «tax accounting» are ambiguous and controversial. It is substantiated that the allocation of tax accounting as a separate system is incorrect. Accounting should remain general system, because its organizational and methodological aspects provide well-established mechanism of forming informational and analytical environment, in which stages of processing, transmission and storage of information are logically structured and are reliable basis for forming data for tax purposes, which is additionally regulated by specific norms and factors of the taxation system.

Scientific approaches to definition of tax policy at macro and micro levels are classified with disclosure of its essence in accordance with the scope of implementation as a financial provision of state functions to promote economic growth, harmonization of economic relations between the state and the taxpayer, taking into account the socio-economic situation that prevailing in the country.

The classification of economic principles of taxation that reveals the expediency and assessment of taxes as an economic phenomenon in the transformation of financial and economic relations, is proposed. Functions of taxes that forming interconnected system with optimizing economic basis and stimulating self-financing at organizational restructuring of the economy are determined according to institutional aspect.

It is proved that in Ukraine indirect taxation is one of the main ways of budget development. Effectiveness of indirect taxes in the fiscal sense is that they are taxing consumption, and therefore, by using these taxes, it is possible to realize guiding influence concerning structure of demand.

Comprehensive study of the basic provisions of organization of accounting of tax calculations and payments, the basis of which are the principles of accounting is carried out. It has been determined that in addition to the principles that are traditional for the accounting system, it is expedient to use conjuncture principles, which are interconnected with the conditions and circumstances that have guiding influence on taxation process and due to systematic approach to problems of organization of accounting of tax settlements and payments in managing an enterprise, namely: principle of informative; controllability; information responsibility; substantiations; integration and integrity; effectiveness.

It has been proved that the mechanism of collecting corporate profit tax has undergone significant changes in accordance with the provisions of the Tax Code of Ukraine that has affected the organization and conduct of accounting of tax calculations. Determined that procedure for optimizing and simplifying the methods of recording income tax takes separate place in general development of taxation system that prompts for improvement of its synthetic and analytical accounting, formalization of accounting registers for the purposes of tax reporting.

System of accounts and sub-accounts, forms of registers of accounting of income tax is proposed that allows to systematize information and improve accuracy and accuracy of presentation of income tax in financial statements, assists in obtaining complete information on procedure for taxation by income tax and provides opportunity to monitor correctness of reflection in accounting of relevant accounting transactions.

It is substantiated that value added tax (VAT) is considered to be the most perfect modern form of indirect taxation, which has important role in the system of public finances in most developed countries of the world. Certain problems in accounting and administration of value added tax in Ukraine are defined which affects not only on quality of accounting and analytical information, but also on definition of tax base, the unjustified transfer of budget funds that leads to direct losses for the state.

It is proved that Tax Code of Ukraine does not establish a procedure of organizing separate accounting of amount of VAT paid by an economic entity (taxpayer) that carries out operations as those taxed and those exempted.

Methodology of separate accounting «incoming» VAT when implementing simultaneously tax-deductible and non-taxable transactions is proposed. Additional subaccounts are expedient to open for this to subaccount 644 «Tax Credit»: sub-account 644.1 «Tax credit to deductions»; sub-account 644.2 «Tax Credit to distribution». To reflect the amount of value added tax, which included into income that received from the main activity - the sale of products, goods, works and services, it is expedient to use the monthly turnover of such sub-accounts: 643.1 «VAT for finished goods», 643.2 «VAT for goods», 643.3 «VAT for tangible assets», 643.4 «VAT for intangible assets», etc. Flexible analytical accounting system with a wide range of levels of detailing information is used at developing an individual account plan of enterprise.

It is substantiated that entrepreneurial activity of economic entities in today's conditions has significant dependence on economic information, the sources of which are financial, management and tax reporting. Model of interconnection of basic cycles of business operations, which related with implementation of tax calculations with reflection in the accounting system by the results of the enterprise, is proposed.

It is proved that the scope of accounting policy includes generally established rules of organizing accounting through legal regulation. Accounting policy for purpose of taxation characterize by complex of measures and factors that established for harmonization of relations of subjects of taxation and providing legal and justified minimization of tax payments. Transition to new conceptual approach concerning forming accounting policy with guided by the task of optimizing tax calculations, is substantiated.

Is defined that development of enterprise involves the forming its effective economic policy, which affects on minimization of costs not only to conduct activities, but also on fulfillment of tax obligations implemented through tax planning.

It is substantiated that tax planning cannot be organized without information provision that forming in accounting system and consists of indicators, by which real state of the enterprise is estimated, amount of its profit, which is subject to taxation, is determined. Group of criteria is proposed, which make it possible to allocate additional benefits at fulfillment of tax obligations, with achieving equilibrium at making decisions in terms of tax optimization and mobilization of organizational and methodological potential to increase reasonableness and efficiency of taxation system.

Direct interconnection of enterprise accounting policy with tax planning is defined that can be considered as a methodology of management and accounting (consolidated) accounting for goals of optimizing taxation at the enterprise.

Definition of tax planning is specified that is as follows: it is a systematic and substantiated decrease from the economic and legal point of view both the absolute value of tax payments and the reduction of the tax burden on the enterprise, does not create obstacles to business development, promotes the mobilization of all its additional internal investment resources and related to accounting policies of enterprise.

It is proved that the use of accelerated depreciation is a serious lever of tax planning for enterprises, which have a significant proportion of fixed assets in the total value of property. Proposed algorithm of calculating the economic effect of

applying the mechanism of accelerated depreciation of the active part of fixed assets on the basis of the value of money during the forming accounting and tax policy at the enterprise promotes the choice of the necessary levers of tax planning.

Implementation of recommended developments in dissertation promotes to harmonization of accounting with the taxation system, increasing the informativity of accounting data for the needs of the management system, are economically feasible and necessary and ensure timely and complete transfer of funds to the budget.

Key words: accounting, taxation system, tax calculations, accounting policy, principles, tax policy, reporting.